

Notícies · News

- II Jornades de Cultura Popular i Tradicional de les Illes Balears195
Andreu RAMIS PUIG-GRÒS
- XIII Trobada del Grup d'Estudis Etnopoètics.197
M. Magdalena GELABERT I MIRÓ

II JORNADES DE CULTURA POPULAR I TRADICIONAL DE LES ILLES BALEARS. Eivissa, 3 i 4 de novembre de 2017.

II Jornades de Cultura Popular i Tradicional de les Illes Balears

Andreu RAMIS PUIG-GRÒS

Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de les Illes Balears

Les segones Jornades de Cultura Popular i Tradicional de les Illes Balears, celebrades a Eivissa el mes de novembre de 2017, s'han d'entendre com a una acció emmarcada en un cicle més ampli, en una tetralogia de trobades de reflexió i debat impulsades des del Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de les Illes Balears. Aquesta iniciativa pretén contribuir a l'activació de la preocupació institucional (de les administracions públiques de les Illes competents en aquestes matèries) sobre la realitat i les possibilitats de futur del patrimoni cultural immaterial a partir de l'aprovació de la Llei 1/2002 de cultura popular i tradicional de les Illes Balears. És en el marc d'aquesta pretensió panoràmica que s'ha anat fent i es pretén continuar fent un repàs als aspectes conceptuals i legals (Palma, 2016), a la recerca (Eivissa, 2017), als equipaments (Formentera, 2018) i a l'associacionisme (Menorca, 2019) lligat al món de la cultura popular i tradicional a les Illes. L'objectiu de tot plegat és assolir dos grans reptes: l'aprovació d'una llei per a la salvaguarda del PCI i engegar els inventaris del PCI a les quatre Illes.

A partir d'aquest marc de referència, els dies 3 i 4 de novembre del 2017, al Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera, ens reunirem mig centenar de persones del sector per presentar experiències i debatre sobre aspectes metodològics, línies de recerca, criteris de catalogació, etc. Les múltiples possibilitats que dona aquest vast panorama se condensaren, a tall d'exemple, en tres àrees d'interès: el patrimoni i el territori o el territori com a patrimoni, l'etnoliteratura i l'etnomusicologia.

En el primer bloc, Roger Costa Solé, de l'Observatori del Patrimoni Etnològic i Immaterial de la Generalitat de Catalunya, presentà l'experiència de «L'Observatori del Patrimoni Etnològic i Immaterial de Catalunya: el valor del treball en xarxa»; seguí la ponència sobre paisatge i etnologia «La cultura popular, local i universal», a càrrec de Joan Reguant, coordinador de diverses candidatures a Patrimoni Mundial de la UNESCO; a continuació, Maria Cifre Sabater, de l'School of Anthropology & Conservation (University of Kent), dissertà sobre «Patrimonialització de la naturalesa. Aportacions des de l'antropologia ambiental»; des de Menorca, Miquel Camps Taltavull, coordinador de Política Territorial de GOB, explicà l'experiència «Paisatges amb vida. Els acords de custòdia del territori aplicats a l'àmbit agrari», i tancà l'eivissenc Antoni Ferrer Abárzuza, del Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana (Universitat Autònoma de Barcelona), amb «Persones, paper i pedres. Els dipositaris de la Cultura Popular».

La segona tongada, dedicada a l'etnoliteratura, comptà amb tres aportacions: «Recursos en línia per a l'estudi del folklore i de la literatura oral: una forma d'obrir els arxius a la societat», a càrrec de Carme Oriol Carazo, del Departament de Filologia Catalana, Àrea de Literatura (Universitat Rovira i Virgili); «Francesc Camps i Mercadal (Francesc d'Albranca): folklore i toponímia», per part de Xavi Gomila Pons, membre de la Secció de Llengua i Literatura de l'Institut Menorquí

d'Estudis, i «Entre les ombres de l'avior i l'aurora qui vendrà: la recerca en etnoliteratura i folklore a les Illes Balears», de Jaume Guiscafrè Danús, cap del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General (Universitat de les Illes Balears).

A la sessió dedicada a etnomusicologia, Jaume Ayats i Abeyà, professor de la Universitat Autònoma de Barcelona i director del Museu de la Música de Barcelona, presentà «La recerca etnomusicològica a les Illes: apunts i comentaris per a una llarga història»; a continuació, Jaume Escandell Guasch, tècnic de l'Àrea de Cultura i Patrimoni del Consell Insular de Formentera, presentà «Sonades de flauta i tambor de les Pitiüses: un exemple d'estudi del patrimoni musical de transmissió oral»; Bep Cardona i Jaume Mascaró detallaren el «Procés d'elaboració del recull de Cançons Populars de Menorca», i conclougué Amadeu Corbera Jaume, professor de musicologia al Conservatori Superior de Música de les Illes Balears, amb «Apunts de musicologia mallorquina».

Després del debat final (moderat per Andreu Ramis Puig-gròs), i amb la participació de tots els ponents i resta de participants, el Consell Insular d'Eivissa oferí als assistents i ponents una visita al Museu Etnogràfic d'Eivissa (Can Ros. Puig de Missa) amb demostració de ball pagès, a càrrec de la Federació de Colles de Ball i Cultura Popular d'Eivissa i Formentera.

Tot plegat, en un entorn amable, es feu un tast d'algunes de les incomptables possibilitats que permet la recerca sobre el PCI, encara que se posà l'ull sobre tres de les opcions que susciten major interès i que potser estan més consolidades o vertebrades des d'un punt de vista acadèmic. Sense que es puguin treure grans conclusions, s'apuntaren algunes evidències: la necessitat d'incorporar el territori en el vessant mediambiental i la vivència i percepció com a text i context del PCI; la necessitat de constituir xarxa i treballar en mode col·laboratiu per poder trobar espais de connexió entre especialistes i profans il·lustrats, instal·lats fora dels contextos formals, i la necessària revisió autocrítica de bona part dels folkloristes que se senten llastats per la tradició de recollir, col·lectar i col·leccionar en detriment de la necessària contextualització i anàlisi.

Pel que ateny a la línia temàtica d'aquesta revista i, en clau de futur, no és balder fer un esment a la curiosa presentació de la doctora Carme Oriol sobre les opcions i les possibilitats que ofereixen les TIC a l'arxivística folklòrica, mitjançant l'exemple de l'Arxiu de Folklore, i reiterar que en el món de la recerca són imprescindibles els reptes. Uns desafiaments que en el camp de l'etnoliteratura apuntà el Dr. Jaume Guiscafrè tot assenyalant com a possibles línies de feina la necessitat d'estudiar les transformacions dels sistemes de gèneres folklòrics; la recerca en nous contextos (comunitats i gèneres desatesos) i noves formes i nous escenaris de la poesia oral improvisada, el folklore no oral i el folklore electrònic; l'estudi i l'edició dels materials arxivístics que no fan part del cànon Alcover-Camps-Castelló, i, finalment, i tot coincidint amb la visió que des de la musicologia aporta el Dr. Jaume Ayats, superar les tensions que, amb relació al patrimoni cultural immaterial, existeixen entre les concepcions d'arxiu i repertori. Una reflexió ben pertinent que ha estat instal·lada a la història de l'antropologia (entengui's folklore, etnografia) des del darrer terç del segle XIX fins gairebé l'actualitat.

XIII TROBADA DEL GRUP D'ESTUDIS ETNOPOÈTICS «VIGÈNCIA, TRANSMISSIÓ I TRANSFORMACIÓ DE LES TRADICIONS ORALS». Manacor, 17 i 18 de novembre de 2017.

XIII Trobada del Grup d'Estudis Etnopoètics

M. Magdalena GELABERT I MIRÓ
Universitat de les Illes Balears, Palma

Manacor fou la ciutat elegida per a la XIII Trobada del Grup d'Estudis Etnopoètics (GEE), que tingué lloc els dies 17 i 18 de novembre de 2017. La Institució Pública Antoni M. Alcover de Manacor va ser l'amfitriona que obrí les portes a aquesta trobada organitzada pel GEE de la Societat Catalana de Llengua i Literatura (IEC), l'Ajuntament de Manacor i la Universitat de les Illes Balears; també es comptà amb el suport de la Casa Pare Ginard. Museu de la Paraula. El tema previst era «Vigència, transmissió i transformació de les tradicions orals» i reuní nombrosos investigadors d'arreu dels Països Catalans que posaren en comú els seus treballs.

A dos quarts de deu del matí, després de la rebuda dels participants, la directora gerent de la Institució Alcover, Bàrbara Sagraera, i la regidora de Cultura de l'Ajuntament de Manacor, Antònia Llodrà, donaren la benvinguda als presents i obriren oficialment les jornades. A continuació, tingué lloc la primera intervenció, que fou a càrrec de Tomàs Vibot Railakari amb el títol «Del marquès de Campofranco a Íker Jiménez: origen i transformacions de Sa Por des Rafal». Tot seguit, Joan Borja Sanz parlà sobre «Vigència, transmissió i transformació de les tradicions orals: el cas del cicle narratiu del Tio Carando». Després, la comunicació de Carme Oriol Carazo versà sobre «La transmissió i l'adaptació del folklore en un món canviant»; la seguí Josefina Roma Riu amb «Les dificultats de la transmissió del patrimoni immaterial: el cas de la Conca de Tremp i la Ribagorça en la postguerra», i acabà aquest primer bloc de comunicacions Vicent Vidal Lloret amb «La divulgació de la literatura popular valenciana (1975-actualitat)».

Després del descans, Sílvia Veà Vila parlà sobre «El personatge de la Maria Ganxa a la Ribera d'Ebre, el Priorat i les Garrigues: vigència, transmissió i transformació»; la seguí Alexandre Bataller Català, que exposà «Personatges de la tradició oral que reviuem i es transformen: el cas de la Delicada de Gandia». Més endavant, Carme Castells Valdivielso i Caterina Valriu Llinàs explicaren «El llegendari mallorquí en una app: articulació del projecte "Mallorca, una Illa de Tresors"» i tancà el matí Francesc Gisbert Muñoz amb «Les rutes de contacontes: la rondalla torna als pobles». A continuació, s'obrí el torn de preguntes i el temps de debat sobre les comunicacions exposades.

Bàrbara Sagraera Antich encetà l'horabaixa parlant sobre «Sinonímia i fraseologia»; a continuació, Joan González Sastre ens endinsà en les «Converses privades: estudi dels grafitis latrinaris del campus de la Universitat de les Illes Balears». Després, M. Magdalena Gelabert i Miró exposà «Algunes reflexions sobre els informants d'Antoni M. Alcover», la seguí Bàrbara Duran Bordoy amb «"Sa meva es sa bona": reflexions sobre els treballs de camp en memòria oral» i acabà aquest bloc Joan-Lluís Monjo i Mascaró, que presentà «Propostes diferents de transcripció de textos orals narratius: una cruïlla entre el codi oral i l'escrit».

Després d'un descans, es presentaren els nous materials editats pel GEE. En aquesta ocasió foren 17 llibres, la qual cosa demostra la gran activitat investigadora i publicadora del grup. En primer lloc, Emili Samper s'encarregà de presentar *Estudis de Literatura Oral Popular / Studies in Oral Folk Literature* núm. 5 (2016); Bàrbara Sagrera presentà un nou volum de les rondalles traduïdes d'Antoni M. Alcover: *Cinc rondalles mallorquines català-francès*; Jaume Guiscafrè la seguí amb el volum VII de l'*Aplec de Rondalles Mallorquines d'En Jordi d'es Racó*, d'Antoni M. Alcover, a cura de Josep A. Grimalt i del mateix Jaume Guiscafrè. A continuació, Alexandre Bataller, mostrà l'edició de *Festa popular, territori i educació* que havia elaborat de forma conjunta amb Héctor H. Gassó i Antonio Martín (eds.); Joan Borja (coord.) parlà sobre els seus llibres *Rutes de llegenda, La Joanaina* i, juntament amb Jordi Raül Verdú, *I conte contat...*, que compta amb un pròleg de Joan Borja: «Alquímia de fantasies». Miquel Sbert explicà el seu llibre *Aguiar amb el cançoner tradicional de Mallorca*, en el qual comparteix autoria amb Miquel Calent; tot seguit, Bàrbara Duran Bordoy va oferir una panoràmica dels seus tres llibres: *Voleu Sales? Pervivència i recuperació del cant de salers i quintos al Llevant, Migjon i Pla de Mallorca, Posseïts pel dimoni. La festa de Sant Antoni des de la música rave i trance i Música per a un crim. La balada d'en Jordi Roca i sa madona des Caparó*. M. Jesús Francés explicà l'edició de les actes de la Trobada del GEE a Sueca, que havia editat juntament amb la seva germana Anna Francés i tenien per títol *Etnopoètica, terminologia i mitjans de comunicació*. La seguiren les darreres publicacions de Jaume Guiscafrè *Es jaquet d'en Jordi des Racó*, Víctor Labrado *El refranyer a l'escola*, Felip Munar *La universalitat de la glosa*, Albert Oliva *El carrer popular. Jocs de tradició a Valls* i, finalment, Xavier Roviró *Montseny: històries i llegendes*.

Com a cloenda del dia, els assistents gaudiren d'una visita guiada a l'espai museogràfic de la Institució Pública Antoni M. Alcover, un espai dedicat a la llengua i a les paraules, tot seguint el curs de la tasca ingent del filòleg manacorí Antoni M. Alcover. La visita va ser a càrrec de M. Magdalena Gelabert. Posteriorment, tingué lloc a la Sala d'Actes de la Institució l'actuació de *Folk Souvenir*, amb Joana Gomila i el seu grup, que posaren la nota musical al tema de la trobada tot demostrant la vigència i la transformació de les tradicions orals. La jornada acabà amb un sopar al restaurant Can March de Manacor, per deferència de la Institució Alcover i l'Ajuntament de Manacor.

L'endemà, dissabte 18 de novembre, a dos quarts de deu del matí, es reiniciaren les comunicacions amb l'aportació de Felip Munar i Munar «Ara i abans en la comunicació dels glosadors de picat a Mallorca». Tot seguit, va ser el torn de la comunicació dels germans Lluís-Xavier i Miquel-Àngel Flores i Abat, que, juntament amb Joan-Lluís Monjo i Mascaró, presentaren «Cançons per al ball: ¿noves formes per a noves funcions?». Posteriorment, Xavier Roviró Alemany i Carme Rubio Larramona explicaren «Les caramelles a Osona» i els seguí Salvador Rebés Molina, que ens parlà de «Corrandes i altres coses en un full volander que es remunta a 1829». La trobada acabà amb la investigació d'Albert Oliva Ramal: «Dones que canten: l'oralitat femenina en la transmissió de les cançons tradicionals de Valls recollides per mossèn Ribas».

Després del debat i del descans, tingué lloc l'assemblea anual del GEE, en la qual s'informà, entre d'altres, del proper Curs de Literatura Popular previst per al maig de 2018 a Altea i que versarà sobre literatura popular i educació en valors. S'explicà l'organització d'un curs i actes diversos a la vila de Tàrbena per comeme-

morar el centenari de la visita de Mn. Antoni M. Alcover a aquelles terres. També s'anuncià, per al darrer cap de setmana d'abril, dins el marc de Geografies Literàries, unes jornades sobre qüestions de gènere i literatura de la mar. L'assemblea acordà que la XIV Trobada del GEE tingui lloc a la Vall d'Uixó els dies 16 i 17 de novembre de 2018 amb el títol «Paisatge i conflicte social: coves, refugis i trinxeres».

Seguidament, els assistents partiren cap a la vila de Sant Joan, on ens esperaven Joana M. Serra, directora de la Casa Pare Ginard. Museu de la Paraula, i Carme Castells, directora gerent de la Fundació Mallorca Literària, que ens oferiren una visita guiada a la casa natal del Pare Ginard. Després de la visita, els presents gaudiren d'un dinar al restaurant Can Tronca, de Sant Joan, on pogueren degustar plats típics de Mallorca.

El GEE vol agrair a la Institució Pública Antoni M. Alcover i a l'Ajuntament de Manacor la seva cordial atenció i el tracte rebut, així com també vol donar les gràcies als organitzadors i col·laboradors de la trobada, especialment a la Casa Pare Ginard. Esperam ja la propera fita del GEE, que serà la següent trobada, la catorzena, prevista per al mes de novembre a la Vall d'Uixó.